

Land in zicht

Volkseditie van de Atlas van Blaeu

Joan Blaeu: *Atlas Maior* of 1665. Inleiding: Peter van der Krogt. Taschen, 593 blz. €150,-

MARIANNE VERMEIJDEN

De grootste drukkerij ter wereld was ooit gevestigd op de Bloemgracht in Amsterdam. Zo'n tachtig werknemers begonnen zich daar over vijftien mensen en miljoenen afdrukken van kopergravures die her en der in Europa op de kop waren gekocht. En zo ontstond onder leiding van Willem (1571-1638) en vooral diens zoon Joan Blaeu (1599-1673) de mooiste atlas die er ooit gemaakt was: de *Atlas Maior* (*Grote Atlas*). De landkaarten en stadsplattengonden zagen er oogstrelend uit, dankzij het inkleurwerk waarmee Amsterdamse moeders en hun kinderen wat stuivers bijverdienden. Dat mocht ook wel want de prijs van de Atlas bedroeg omgerekend zo'n 20.000 euro.

De atlas was in de 17de eeuw letterlijk en figuurlijk een groeimarkt, want er kwam dankzij ontdekkingsreizen wereldwijd steeds meer land in zicht. En daar speelde de firma Blaeu gretig op in. Dat zo'n papier inventarisatie van de wereld nog steeds begerenswaardig is blijkt uit het feit dat de eerste druk van de bibliothele uitgave van diezelfde *Atlas Maior*, nu verschenen in een pontificale editie van Taschen Verlag, in korte tijd is uitverkocht.

Blaeu beperkte zijn Nederlandse oplage destijds tot 300 exemplaren. De Atlas telde elf delen met in totaal zo'n zeshonderd ingeleurde kaarten, plattengonden en andersoortige prenten. Landkaarten werden ook los verkocht en dat ze gewild waren blijkt wel uit de prominente plek die ze in de interieurs van schilders als Rembrandt, Vermeer, Van Hoogstraeten

en Buytewech innamen. Behalve een Nederlandse, kwam er een Latijnse (650), Franse (400) en Spaanse (200) editie en steeds hechte Blaeu aan onberispelijke tekstbladen met de meest uitlopende informatie over landen, steden en fenomenen. Maar die teksten had hij net zo goed achterwege kunnen laten, want het merendeel van zijn klanten schafte de *Atlas Maior* aan uit prestige-overwegingen en niet uit een honger naar kennis. Snobs waren het: 'kijk ons eens even bij de tijd zijn, en we zitten lekker nog goed bij kas ook.'

Toch zijn de meeste exemplaren van de *Atlas Maior*, in de loop der eeuwen verdwenen - door opruimwoede, verwaarlozing, oorlog en andere ramspoed. Tazhen heeft zijn bibliothele editie gebaseerd op een met goud opgehoogd exemplaar uit 1665 uit de collectie van de Nationale Bibliotheek van Oostenrijk, in Wenen. De Nederlandse, historisch cartograaf Peter van der Krogt schreef voor Tazhen de inleiding.

Voor de nu drietalige samenvatting van die elf Atlas Maior-delen selecteerde Taz-

IN BEELD

Het graafschap Herefordia, Herefordshire Uit besproken boek

gen kwamen op de landkaarten nauwelijks voor. Europa lijkt woest en ledig, zij het dat er vooral in Duitsland veel kleine kerktjes staan afgebeeld, die op een gehucht of een dorp duiden. De landkaarten worden interessanter naarmate de cartograaf zich op zijn vogelvluchtplattengonden meer als de lokale verslaggever durfde op te stellen, zoals op de kaart van Staten Eiland. Op het eerste gezicht een saai tapijt van ijsbergen, maar in de linker onderhoek, speelt zich een noodlottig incident af. Twee zeelui worden gedood door een ijsbeer. Een merkwuurde kaart levert ook het eiland Mauritius bij Nova Zembla op, dat als een rafelige, zachtroze vlek sterk aan Christo's project *Sirrounded Islands, Miami* (1980), doet denken.

De atlas sluit af met de twee Amerika's. Eerst met een overzichtkaart van die continenten, omlijst met de vreemdste mensensoorten, en dan met een detailkaart van 'Nieuw-Nederland', zoals een

deel van de Amerikaanse oostkust heette, met daarin de eerste vermelding van 'Nieuw Amsterdam', vlakbij 'Hellegat'. Op de achterkant drukte Blaeu: 'Cape Cod is met struycken van pijn-boomen en diergelijke, een exellente haven voor alle winden. Dese Cape streckt sich verre in zee, in forme van een zickel, makende alsoo aen de west-zijde een groote bay, welckers begin de Hollanders de Noord-zee noemen.'

Ver weg van de Bloemgracht was een tweede Nederland in wording. Dat kon toen allemaal nog. Je voer als Hollandse multinational de zeeën over en kopieerde aan een vreemde kust je moederland. In zo'n tijdperk van verkenning, verwoering en verovering rolde de *Atlas Maior* van de persen. Er was een Duitse uitgever voor nodig om dit wonderbaarlijke, papieren Nederlandse monument voor een groot publiek op de markt te brengen.

